

УДК 330.3

М. П. Денисенко,
 д. е. н., професор, професор кафедри бізнес-економіки,
 Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ
 П. Т. Колісниченко,
 к. е. н., доцент, науковий співробітник,
 Уманський державний педагогічний університет, м. Умань

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

M. Denysenko,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Department
 of Enterprise Economics Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv
 P. Kolisnichenko,
 PhD, Associate Professor, Uman State Pedagogical University

FOREIGN EXPERIENCE OF ECONOMIC SECURITY REGULATION

У статті розглянуто генезис економічної безпеки в Європі періоду становлення капіталістичних відносин та трансформація підходів до економічної безпеки в сучасних умовах. Розкрито хронологію розвитку нормативно-правового регулювання в сфері забезпечення економічної безпеки в різних країнах. Розглянуто найефективніші інструменти забезпечення економічної безпеки, які застосовуються іншими розвиненими країнами. Обґрунтовано необхідність для вітчизняних підприємств малого та середнього бізнесу розробки стратегії регулювання економічної безпеки, використовуючи зарубіжний досвід.

The article discusses the genesis of economic security in Europe in period of formation of capitalist relations and transformation of approaches to economic security in the modern world. Reveals the chronology of legal regulation of economic security in different countries. Considered the most effective tools to ensure economic security, which are used in other developed countries. The necessity for domestic small and medium enterprises to develop a strategy adjustment of economic security, using international experience is grounded.

Ключові слова: економічна безпека, суб'єкти господарювання, підприємство, зарубіжний досвід.
Key words: economic security, entities, enterprises, international experience.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням відповідної політики підприємства, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, створити ефективні механізми подальшого розвитку. Багаторічний процес пошуку ефективних шляхів надійного захисту економічного стану вітчизняних підприємств спонукає до вивчення закордонного досвіду, який буде доцільно впровадити в практику вітчизняних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Не применшуючи значущість внеску, який зробили для розробки вищезазначених питань такі провідні вчені, як Аніщенко І.В., Баженова О.В., Васильців Т.Г., Лекарь С.І., Никитенко П.Г., Булавко В.Г., Корчевська Л.О. та ін., потрібно зазначити, що багато питань у цій сфері залишаються ще дискусійними та потребують подальшого дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідження зарубіжного досвіду щодо економічної безпеки та визначення доцільності його застосування для регулювання економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу, з'ясування його адміністративно-правового аспекту.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Формування актуальності проблеми економічної безпеки відноситься до періоду становлення капіталістичних відносин, коли в європейських країнах зародилася ідея про необхідність забезпечення добробуту і безпеки суб'єктів господарювання. Ж.Ж. Руссо в трактаті "Про суспільний договір" відзначав, що турбота про самозбереження і безпеку — найважливіша з усіх турбот держави. Під безпекою в той період розуміли "стан, ситуацію спокою, що з'являється в результаті відсутності реальної небезпеки, а також наявність матеріальної організаційної структури, яка сприяє створенню та підтриманню даної ситуації" [5].

Подальше осмислення проблем економічної безпеки, ґрунтується на уявленнях про суспільство, як цілісний організм, функціонування якого може і повинно свідомо регулюватися з метою підвищення суспільного добробуту. Більш активний розвиток питань економічної безпеки почався в 1930—1940х роках минулого століття, коли завершувалась епоха становлення капіталізму, вільної конкуренції і розгорнулась "адміністративна революція", коли стало домінувати розуміння того, що в інтересах суспільства ринкова саморегуляція повинна доповнюватися централізованим регулюванням.

В економічній літературі залежність економічної безпеки від існуючої економічної теорії, як правило, розкривається досить поверхнево. В результаті, не завжди зрозуміло, під впливом яких причин формується і змінюється сутнісне розуміння економічної безпеки. Наприклад, передба-

Таблиця 1. Хронологія розвитку нормативно-правового регулювання в сфері забезпечення економічної безпеки

Дата підписання 1	Територія дії 2	Нормативно-правовий документ 3
11 ст.	Київська Русь	Кодекс законів «Руська правда»
16 грудня 1689 р.	Англія	«Біль о правах»
4 липня 1776 р.	США	«Декларація незалежності»
26 серпня 1789 р.	Франція	«Декларація прав людини і громадянина»
14 серпня 1881 р.	Царська Росія	«Положення про заходи щодо охорони державного порядку та громадського спокою»
28 червня 1919 р.	5 країн-учасниць	Версальський мирний договір і створення Ліги Націй
29 червня 1931 р.	США	«Стратегія національної безпеки розширення та участі»
16 лютого 1946 р.	Японія	Закон «Про надзвичайні заходи в області економіки і фінансів»
26 липня 1947 р.	США	Закон «Про національну безпеку»
30 жовтня 1947 р.	32 країни-учасниці	Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ)»
25 березня 1957 р.	6 країн-учасниць	Римський договір про створення Європейського економічного співтовариства та Євратома
15 червня 1964 р.	Країни-члени ООН	Заключний акт Женевської конференції «Принципи, що визначають міжнародні торгові відносини і торгіву політику, сприяючі розвитку»
1 травня 1974 р.	Країни-члени ООН	«Декларація про новий міжнародний економічний порядок» (резолюція 7-ї спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН)
12 грудня 1974 р.	Країни-члени ООН	«Хартія економічних прав та обов'язків держав» (резолюція 29-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН)
1 серпня 1975 р.	33 країни-учасниці	«Заключний акт Наради з безпеки і співпраці в Європі»
17 грудня 1985 р.	Країни-члени ООН	«Міжнародна економічна безпека» (резолюція 40-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН)
11 грудня 1987 р.	Країни-члени ООН	«Міжнародна економічна безпека» (резолюція 42-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН)
7 лютого 1992 р.	12 країн-учасниць	Маастрихтський договір або «Договір про Європейський Союз»
5 березня 1992 р.	Росія	Закон «Про безпеку»
2 листопада 1992 р.	Польща	Закон «Основи польської політики безпеки». Закон «Політика безпеки і оборонна стратегія республіки Польща»
15 квітня 1994 р.	Німеччина	«Біла книга з питань політики безпеки Німеччини і майбутнього бундесверу»
1 лютого 1996 р.	США	Закон «Про економічну безпеку»
29 квітня 1996 р.	Росія	«Державна стратегія економічної безпеки Російської Федерації»
16 січня 1997 р.	Україна	«Концепція (основи державної політики) національної безпеки України»
1 березня 1997 р.	Китай	Закон «Про державну оборону КНР»
17 грудня 1997 р.	Росія	«Концепція національної безпеки Російської Федерації»
16 квітня 1998 р.	Болгарія	«Концепція національної безпеки Республіки Болгарія»
13 грудня 1998 р.	Чехія	«Конституційний закон про безпеку Чеської республіки»
18 червня 1999 р.	Румунія	«Стратегія національної безпеки Румунії»
19 листопада 1999 р.	54 країни-учасниці	«Хартія європейської безпеки»
4 січня 2000 р.	Польща	«Стратегія безпеки республіки Польща»
10 грудня 2001 р.	США	Закон «Про економічну безпеку та відтворення»
17 липня 2001 р.	Білорусь	«Концепція національної безпеки Республіки Білорусь»
16 липня 2002 р.	США	«Національна стратегія внутрішньої безпеки»
19 червня 2003 р.	Україна	Закон «Про основи національної безпеки України»
12 лютого 2007 р.	Україна	«Стратегія національної безпеки України»
12 листопада 2008 р.	Україна	«Концепція економічної безпеки споживчої кооперації України»
12 травня 2009 р.	Росія	«Стратегія національної безпеки Росії»
9 листопада 2010 р.	Білорусь	«Концепція національної безпеки Республіки Білорусь»
8 березня 2011 р.	Болгарія	«Стратегія національної безпеки Республіки Болгарія»
21 жовтня 2014 р.	Польща	«Стратегія національної безпеки Республіки Польща»
6 лютого 2015 р.	США	«Стратегія національної безпеки США»
6 травня 2015 р.	Україна	«Стратегія національної безпеки України»

Джерело: [6].

чається, що протидія загрозам національній економіці є пряма реакція на ці самі загрози. На практиці ж розуміння того, що вважати загрозою і методів боротьби з нею, не є конкретним. Між виникненням загрози і формуванням комплексу заходів по боротьбі з нею завжди існує проміжна ланка — економічна концепція, яка осмислює і розкриває цю проблему.

За даними Світового банку, з новостворених малих підприємств, продовжують працювати протягом року приблизно 50%, через 3 роки 28%, а через 5 років продовжують діяльність не більше 3%. При цьому кількість зареєстрованих малих підприємств, залишається незмінною або зростає. Замість ліквідованих суб'єктів господарювання постійно реєструються інші. Зіставлення даних про створення малих підприємств з відносною стабільністю їх загальної чисельності і обсягами виробництва, вказують на високу інтенсивність внутрішніх реорганізаційних процесів всередині сектора малих і середніх підприємств, що сприяють оптимізації

використання їх потенціалу в сучасних економічних умовах. Проведені дослідження вказують на те, що суб'єктам господарювання необхідно розробляти стратегію регулювання економічної безпеки, використовуючи всі необхідні засоби.

Серед основних проблем економічної безпеки малих і середніх підприємств можна виділити низьку ефективність їх діяльності, недосконалість податкової системи країни, нездорову конкуренцію, відсутність високопрофесійного кадрового потенціалу.

Для ефективного впровадження питань економічної безпеки в реалії своєї діяльності, досить доречним буде застосовувати зарубіжний досвід регулювання економічної безпеки підприємств.

Оскільки в країнах з економічною стабільністю існує досить великий позитивний досвід щодо питань національної економічної безпеки, в даний час зарубіжний досвід регулювання економічної безпеки представляє безперечний інтерес. Розглянемо на прикладі деяких країн різні ас-

пекти забезпечення економічної безпеки, які можуть представляти інтерес для вітчизняних підприємств.

Виділяючи взаємозв'язок між розвитком підприємств малого та середнього бізнесу та рівнем їх економічної безпеки, в країнах зі стабільною економікою останнім часом більшість адміністративно-законодавчих обмежень було скасовано, застосовано стимулюючу функцію оподаткування та створено сприятливі фінансово-економічні умови для інвестицій та розвитку підприємництва.

Аналіз показав, що зазначені заходи дозволили країнам Західної Європи та Японії бути лідерами в питаннях розвитку підприємницької діяльності та займати перші місця у світових рейтингах за показниками адаптації підприємств у правовій та економічній сфері. Цим пояснюється інвестиційна привабливість їх підприємств [1].

Сьогодні система економічної безпеки різних країн розвивається, перш за все, за допомогою дієвої системи нормативно-правового регулювання. Хронологічну інкорпорацію основних законодавчих актів у сфері забезпечення економічної безпеки представлено в таблиці 1.

Варто скористатися американським досвідом, оскільки термін "економічна безпека" був введений 26-им президентом США Теодором Рузвельтом у 1904 році.

Для подолання економічної кризи та відтворення ефективного виробництва, Т. Рузвельт на початку свого правління затвердив 15 законодавчих актів. Він відмовився від практики невтручання країни в ринкові відносини й запропонував системно об'єднати підприємницьку діяльність з державним регулюванням господарських процесів підприємств. Підґрунтям такої позиції була необхідність покращення соціального клімату американського суспільства, оскільки економічні інтереси підприємств пов'язані з соціальною політикою держави.

Для координації питань в цьому напрямі президент Т. Рузвельт у червні 1934 р. вирішив прийняти ряд відповідних законів та створити федеральний комітет з економічної безпеки (The Economic security Act of 1935) та соціального захисту населення (The Social Security Act of 1935) [6].

Ці заходи надали можливість закінчити довгий процес пошуку дієвих методів для підтримки економічної безпеки шляхом створення ефективної законодавчої бази.

Поняття "національна економічна безпека" стало активно використовуватися США в 1970 роки. Основними ключовими моментами економічної безпеки США в той період стали:

- Покращення якості товарів американського виробництва, що дало конкурентні переваги на зовнішньому ринку.
- Зменшення залежності держави від зовнішніх позик.
- Зміцнення можливостей країни виконувати міжнародні зобов'язання в торгово-економічних та інших галузях.

Безпека економіки Сполучених Штатів виступає найважливішою та незмінною складовою загальнонаціональної безпеки країни, що зафіксовано на законодавчому рівні. Серед найбільш значимих американських законів було прийнято:

— У 1996 році закон про економічну безпеку (The Economic Security Act), який зазначив основні питання економічної безпеки загального характеру.

— У 1999 році прийнято закон про освіту для економічної безпеки (The Education for Economic Security Act), який дозволив підвищити ефективність американської освіти й науки.

— Закон про економічну безпеку та відтворення (The Economic Security & Recovery Act of), який вступив в дію у 2001 році, відрегулював питання податкового законодавства, визначив основні пріоритетні напрями розвитку національної економіки, створення сприятливого митного клімату.

— Наступного року було затверджено закон про створення робочих місць і економічну безпеку (Job Creation and Economic Security Act), який регулював питання подолання безробіття, ринку праці, економічного та соціального захисту населення та інше.

Якщо звернутися до Європи, то можна відмітити, що у Франції питання соціально-економічної безпеки бізнесу почали піднімати в п'ятдесятих роках ХХ століття. Наприкінці 90-х років уряд Франції прийняв серію нормативно-правових актів щодо покращення соціально-економічного стану безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. Це було необхідно у зв'язку із інтеграцією Франції в країни Європейського Союзу.

Соціально-економічна безпека у Франції наприкінці ХХ століття регулювалась в трьох напрямках [5].

По-перше, законом було визначено захист майна підприємств, їх інтелектуальної власності, а також захист систем інформації та управління, які належать підприємствам, тобто захист всіх активів підприємств.

Наступним напрямом стало впровадження безперервного моніторингу конкурентів на внутрішньому та зовнішньому ринках та визначення критеріїв, за якими підприємства поступаються конкурентам.

Останнім напрямом було регулювання кризових явищ в економіці державою з одного боку та фахівцями підприємств з іншого. Особу увагу приділяли виявленню та своєчасному уникненню загроз, що виникали внаслідок неефективних управлінських рішень через відсутність необхідної інформації, потрібної для керівництва підприємством.

Підтримку економічної безпеки французьких підприємств на належному рівні забезпечувала система, яка мала два рівні. При Міністерствах були створенні управління з підтримки соціально-економічної безпеки національних підприємств. В їх обов'язки входило захист підприємств та своєчасне забезпечення керівництва необхідною інформацією щодо можливих економічних загроз.

Крім цього, при державному казначействі, із залученням кваліфікованих фахівців з митниці, було сформовано управління із підтримки соціально-економічної безпеки підприємств.

Заходи, щодо забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств у Великобританії, Італії та Іспанії були подібними. Стабільна та впливова система соціально-економічної безпеки підприємств в цих країнах базується на дієвій нормативно-правовій базі.

Прикладом цього виступає Іспанія, в якій стабільність соціально-економічної безпеки компаній забезпечив закон "Про вдосконалення й захист національної промисловості" [4]. В Італії підтримуються державою закордонні підприємства, які є залежними від товарів та послуг італійських підприємств.

Японія перша країна Далекого Сходу, яка яскраво продемонструвала вміння пристосовувати світовий управлінський і технологічний досвід до умов азійського суспільства, його національних інтересів. Японський уряд усвідомив, що в сучасних економічних умовах, коли відбувається глобалізація економіки, загострюється конкуренція, державної

підтримки та допомоги потребують, перш за все, підприємства малого та середнього бізнесу [3].

Потрібно відмітити, що японцям вдається зберігати основи своєї культури, традиційних інститутів і відносин, видозмінюючи їх лише в тій мірі, у якій цього вимагають завдання підвищення ефективності і конкурентоспроможності країни та її підприємств в постіндустріальну епоху і період глобального розвитку. Особлива увага приділяється культурі управління та макроекономічного регулювання. Важливим елементом пристосування японської економіки до нових умов став перехід (при збереженні контролю) ряду виробничих потужностей за кордон в країни з великими ринками, з більш дешевою робочою силою і сприятливими валютними курсами. Японія перетворилася на найбільшого в світі кредитора, має друге місце (після КНР) по запасах золотовалютних резервів.

У результаті була досягнута висока конкурентоспроможність японських підприємств та, як наслідок, високий соціально-економічний рівень країни. Серед основних характеристик Японії можна назвати: стабільність, сталий розвиток, низький рівень інфляції і високий рівень заощаджень населення, сприятливі умови інвестування, якісну освіту і охорону здоров'я, високий рівень життя, видатні показники тривалості життя та інше.

При території в 378 тис. кв. км і населенні в 127 млн осіб, на частку Японії припадає до 12% світового промислового виробництва (III місце в світі за обсягом ВВП), кожен четвертий створений в світі автомобіль або телевізор і кожне друге торгове судно японські. Японці не тільки якісно, але і багато працюють. У країні одна з найвищих в світі тривалість робочого часу, що складає 2088 годин на рік (в США 1924 години, в ФРН 1655 годин), а відпустка зазвичай триває не більше тижня.

Японцям властива подвійність світогляду: спокійна адаптація до західного способу життя і в той же самий час захист національних цінностей і звичаїв. В результаті, часто виникає ситуація, коли модель поведінки, вигляд, одяг запозичені, а мотивація основних життєвих принципів традиційна. На роботі і в політиці зовні японець може вести себе "по-європейськи", але внутрішньо знаходиться в системі традиційних цінностей.

Два основних принципи формують підходи щодо питань економічної безпеки японських підприємств:

1) розвиток економічної стабільності країни;

2) створення такого внутрішнього середовища, яке б сприяло покращенню національних інтересів країни [3].

Японія має певні національні особливості, малу кількість іноземних інвестицій, відносну закритість японського суспільства, що впливає на внутрішню політику економічної безпеки підприємств. Загальна доктрина національних інтересів Японії була сформована ще у 70-х роках двадцятого століття. Вона охоплювала декілька напрямів: суспільну безпеку, військову безпеку країни та зовнішньоекономічну стабільність.

Причому головним завданням політики економічної безпеки стало підвищення зовнішньополітичного впливу Японії, який базується на високому економічному потенціалі. Досягнення цієї мети було здійснено через реалізацію таких завдань: всебічне сприяння розвитку ринкових відносин у світовій економіці; забезпечення стійкого балансу між капіталістичним і соціалістичним шляхами розвитку; сприяння стабільності економічних і політичних взаємовідносин між Північчю та Півднем.

У період перетворення та розвитку японської системи економічної безпеки можна виділити дві основні тенденції. По-перше, це імплементація японської економіки у світову, а по-друге, її часткова автономізація в межах союзу із Сполученими Штатами. Слід зазначити, що чим більше Японія вважає себе впливовою державою, тим менше консервативних аспектів залишається в її системі економічної безпеки.

Найважливішою з "нових азійських держав" сучасного світу є Китай. Останніми роками цій країні належить вагоме місце не лише в регіональному, але й у світовому масштабі. Проте на міжнародній арені КНР позиціонує себе як країну, що "розвивається". Специфіка китайської економіки (риннок в соціалістичному вигляді), унікальне місце розташування країни, яке допомагає їй у загальносвітових господарських зв'язках, додають особливий "колерит" загальним для всього світу економічним питанням у китайському сприйнятті. Це відноситься, зокрема, і до проблеми економічної безпеки, яка для КНР є вельми актуальною. В основі китайського трактування економічної безпеки лежить "економічний суверенітет", особливо незалежність в ухваленні рішень. Проте в сучасній КНР, на думку китайських науковців, "немає приводів для оптимізму". Економічний суверенітет знаходиться під тиском "потужних груп інтересів, особливо зарубіжних". Забезпеченість Китаю ресурсами "на душу населення" також є значно нижчою світових показників. Промисловість знаходиться у залежності від іноземного фінансового капіталу, який "вичавлює її прибутки". Багато китайських підприємств повинні "підкорятися" транснаціональним корпораціям і ставати лише "елементом в їх виробничому ланцюзі" [4]. Таким чином, найбільш важливі загрози для Китаю є саме в області економічного суверенітету. Для країн, що розвиваються, таких, як Китай, економічна безпека краще всього визначається як здатність забезпечувати поступове зростання життєвих стандартів усього населення через національний економічний розвиток при збереженні економічної незалежності. Іншими словами, в економічній безпеці є дві сторони "медалі": конкурентоспроможність і незалежний економічний суверенітет [4].

Уряд Німеччини підтримує соціально-економічну безпеку компаній через систему соціального страхування. Основні функції держави в цьому напрямі базуються на дієвих законах [4].

Національна політика держави базується на гарантіях прав громадян, економічній та соціальній справедливості, сприяючи добробуту населення та стримуючи розшарування суспільства на заможних та бідних. Для досягнення належного рівня економічної безпеки німецьких підприємств, разом з власними охоронними структурними підрозділами та незалежними охоронними фірмами, створені державні охоронні агентства, які тісно співпрацюють зі службами федеральної розвідки щодо питань економічної безпеки підприємств.

На сьогоднішній день країни Європейського Союзу у сфері впровадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт для підвищення рівня захищеності національних підприємств являються найвпливовішими конкурентами Америки та Японії.

Російський шлях забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств перейняли Казахстан та Білорусь.

Наприкінці ХХ століття урядом Казахстану було впроваджено Стратегію соціально-економічної безпеки Рес-

публіки Казахстан та її підприємств, яка наслідувала російські принципи безпеки. Цей документ висвітлював як зовнішні, так і внутрішні джерела загроз діяльності національних підприємств [4]. Виходячи з цього нормативного документу, і держава, і підприємства Республіки Казахстан повинні сприяти зниженню економічних ризиків, під контролем уряду.

Проаналізувавши світовий досвід створення належного рівня економічної безпеки національних підприємств, потрібно сказати, що головна роль в цьому належить державі.

В якості приклада можна навести такі країни, як Німеччина, Казахстан, Білорусь, Великобританія, Італія, Іспанія в яких дієва законодавча база стимулює економічний розвиток підприємств малого та середнього бізнесу та запобігає кризовим явищам.

Законодавча база Іспанії, Великобританії, Казахстану та Білорусі спрямована, перш за все, на попередження небезпечних ситуацій в економіці.

Уряд Китаю спрямовує законодавчу базу на підтримку національних інвестицій у пріоритетні галузі економіки країни.

Для досягнення економічної безпеки своїх підприємств, більшість країн із стабільною економікою інвестують у інноваційні проекти та сприяють розвитку науково-технічного забезпечення [6]. Значна кількість компаній в розвинутих країнах керуються принципами: наукові знання виступають ключем в забезпечені майбутнє; сучасні технології створюють основу розвитку соціально-економічної безпеки підприємств; керівництво підприємств повинно стимулювати розвиток науки і технічного забезпечення.

В економічно розвинених країнах нормативно-правова база визначає об'єктивну реальність ризиків, які пов'язані із посиленням конкуренції та загостренням проблем ринкового середовища в різних сферах діяльності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Для цього необхідно застосовувати відповідні організаційні та структурні заходи підтримки та забезпечення стійкості підприємств, виділяючи, сектори малого і середнього бізнесу в сучасних складних умовах.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши зазначене вище питання, можна сказати, що для підвищення економічної безпеки українських підприємств дуже важливо враховувати міжнародний досвід. Світовий досвід показує, що можна організувати дієвий комплекс щодо економічної безпеки вітчизняних підприємств на базі аналізу ефективних дій розвинутих країн у галузі забезпечення економічної безпеки підприємств, а також враховуючи помилки, які були зроблені. Причому найвпливовішими засобами забезпечення економічної безпеки підприємств є створення дієвої нормативно-правової бази, застосування профілактичних заходів щодо можливих загроз, проведення політики ефективного використання кадрового потенціалу підприємства, постійно мотивуючи, оцінюючи, використовуючи знання та вміння кожного фахівця, а також використання інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Отже, на мікрорівні важливо провести модернізацію виробничої та науково-технічної бази, посилити свої позиції у науково-технологічній діяльності, збільшити залежність інших підприємств від своєї діяльності, проводити постійний аналіз

існуючих загроз та моніторинг загроз потенційних. На мікрорівні важливо сформувати та використовувати таку законодавчу базу, яка б забезпечувала ефективну діяльність українських підприємств, а також підтримувала високий рівень їх економічної безпеки.

Література:

1. Аніщенко І.В. Оцінка ефективності реалізації та фінансове забезпечення програм розвитку малого бізнесу в регіоні / І.В. Аніщенко, Ю.Б. Пінчук // Економіка та держава. — 2005. — № 10. — С.
2. Баженова О.В. Методика визначення оцінки економічної безпеки держави / Олена Володимирівна Баженова // Актуальні проблеми розвитку підприємницької діяльності в Україні: зб. наук. пр. / За заг. ред. А.В. Шегди. — Вип. 3. — К.: ВПЦ КНУ, 2003.
3. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. — Львів: Арал, 2008.
4. Лекар' С.І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави: адміністративно-правовий аспект / С.І. Лекар' // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 4 (2). — С. 103—111. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2012_4\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2012_4(2)_16)
5. Экономическая безопасность: теория, методология, практика / Под науч. ред. П.Г. Никитенко, В.Г. Булавко; Институт экономики НАН Беларуси. — Минск: Право и экономика, 2009. — 394 с.
6. Корчевська Л.О. Міжнародний досвід формування інституціонально-правової основи безпекознавства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://iepjournal.com/journals/24/2016_4_Korchevska.pdf

References:

1. Anischenko, I. V. and Pinchuk, Yu. B. (2005), "Evaluating the effectiveness of the implementation of programs and financial support of small business in the region", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10.
2. Bazhenova, O. V. (2003), "The method for the measurement of state economic security", *Aktual'ni problemy rozvytku pidpriemnyts'koi diial'nosti v Ukraini*, vol. 3.
3. Vasylytsiv, T.H. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia* [The economic security of Ukraine business: strategy and mechanisms for strengthening], Aral, L'viv, Ukraine.
4. Lekar', S. I. (2012), "Foreign experience providing economic security, administrative and legal aspects", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 4 (2), pp. 103—111.
5. Nykytenko, P.H. and Bulavko, V.H. (2009), *Ekonomycheskaia bezopasnost': teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economic security: theory, methodology, practice], Ynstitut ekonomyyky NAN Belarusy Pravo y ekonomyyka, Mynsk, Belorussia.
6. Korchevs'ka, L. O. (2016), "International experience of formation of the institutional and legal framework security studies", available at: http://iepjournal.com/journals/24/2016_4_Korchevska.pdf (Accessed 05 March 2017).

Стаття надійшла до редакції 07.03.2017 р.